

Miho Skljarov

JEZIČNO ZNANJE I GOVORNO UMIJEĆE U NASTAVI STRANIH JEZIKA

Osnovne komponente govornog procesa

(Svršetak iz 1. broja)

Rekli smo da se stjecanje govornog umijeća ne postiže odjednom. Ono treba da prođe dug put od upoznavanja učenika s jezičnim gradivom do usvajanja tog jezičnog gradiva razvijanjem govornih vještina, govornih navika i govornog umijeća. Kada kažemo da u nastavi stranih jezika treba da upoznajemo učenike s jezičnim materijalom i da razvijamo govorne vještine, navike i govorno umijeće upotrebe tog jezičnog materijala, mi samo u općim crtama kazujemo smjer po kojem treba da se kreće nastava stranog jezika. Pojmovi »jezični materijal«, »govorne vještine«, »govorne navike« vrlo su široki. Oni mogu biti orijentacijski putokaz koji usmjeruje nastavu stranog jezika u određenom pravcu, ali ne daje preciznu definiciju niza konkretnih nastavnih radnji koje nastavnik treba da vrši u nastavnom procesu usmjerenom točno na razvijanje određenih komponenti govornog procesa. A pri određivanju konkretnog cilja pojedinih nastavnih metoda, kao i cilja nastavnog sata, nastavnik treba točno da odredi koji se jezični (fonetski, leksički i gramatički) materijal obrađuje i koje se strane govornog procesa usvajaju. Govorni proces odvija se kroz usmeno i pismeno sporazumijevanje ili kombinacijom ovih dvaju načina. Nastavnik obično razvija sposobnost usmenog ili pismenog sporazumijevanja. Postoji niz nastavnih metoda pomoću kojih se obje strane govornog procesa zajedno razvijaju, ali uvijek s točno određenim ciljem u odnosu prema jednoj i prema drugoj. Usmeno i pismeno sporazumijevanje dvije su strane govornog procesa. Svaka od njih sastavljena je od dviju komponenata:

- usmeno sporazumijevanje od slušanja i usmenog izražavanja;
- pismeno sporazumijevanje od čitanja i pismenog izražavanja.

Govorni se proces, dakle, sastoji od četiriju komponenata:

slušanja i razumijevanja	čitanja
usmenog izražavanja	pismenog izražavanja.

Nastavnik svakoj od tih komponenti obraća posebnu pažnju i usvaja jezični materijal razvijajući vještine slušanja, čitanja, usmenog i pismenog izražavanja s tim jezičnim materijalom. On mora poznavati bitne elemente pojedinih komponenti govornog procesa jer će jedino na taj način osigurati pravilno usvajanje jezičnog materijala.

Slušanje i razumijevanje

Proces slušanja, usmenog izražavanja, čitanja, pismenog izražavanja dijeli se u nekoliko faza. Sve se faze odvijaju u kratkom vremenskom razmaku, pa možemo reći da se praktički događaju istovremeno. Ovdje se ističu samo neke faze u pojednostavnjenom obliku, s isključivom namjerom da se nastavniku skrene pažnja na njih kako ih ne bi zanemario u procesu razvijanja govornog umijeća.

Proces slušanja sastoji se od ovih faza:

percepcija — slušatelj čuje niz glasova — zvučni tekst;

osmišljavanje — slušatelj raspoznaje u zvučnom tekstu leksički, fonetski i gramatički jezični materijal i na osnovi njega prima informaciju koju zvučni tekst sadrži.

Navika slušanja razvija se tako da učenike navikavamo slušati zvučni tekst, koji se sastoji od poznatih glasova (istih, sličnih i različitih od glasova u materinskom jeziku) povezanih u izgovorne cjeline akcentom i intonacijom karakterističnima za dotični strani jezik, i da ih upoznajemo s fonetskim sustavom stranog jezika na kontrastivnoj osnovi.

Razumijevanje informacije sastoji se u sposobnosti prepoznavanja fonetskog, gramatičkog i leksičkog materijala, u povezivanju zvučnog teksta sa smislom.

Učenike treba navikavati ne samo da lako čuju i raspoznaju strani tekst već i da razumiju ono što su čuli. Nastavnik stvara naviku slušanja i razumijevanja stranog teksta, pazeći da ne zanemari ni jedan od ovih dvaju elemenata.

Pri razvijanju slušanja vrlo važnu ulogu imaju ritam i intonacija, koji su za svaki jezik specifični. Učenike uvijek treba upozoriti na karakteristične elemente u ritmu i intonaciji, u mjestu i kvaliteti akcenta jer je često primanje informacije otežano ili čak nemoguće ako učenik ne poznaje specifičnosti izražavanja akcenta ili intonacijskih konstrukcija u pojedinim stranim jezicima.

Govor nastavnika u razvijanju umijeća slušanja ima odlučujuću ulogu. Na početnom stupnju učenja stranog jezika nastavnik zahtijeva da učenici neko vrijeme slušaju njegov izgovor, a zatim ga imitiraju. Na osnovi povratne informacije — reakcije učenika — on zasniva daljnji tok slušanja i ponavljanja. Pri tom nastavnik pazi da učenici ponavljaju ne samo za njim već i za drugim učenicima, pogotovu za onima koji lakše i brže usvajaju novi izgovor. Poznato je da neki učenici koji slabije čuju lakše ponavljaju zvučni tekst ako ga je neposredno prije njih ponovio neki njihov drug — učenik ili učenica. Imitaciju nastavnik već na početnom stupnju spaja s analizom i kontrastiranjem glasovnog sistema stranog i materinskog jezika.

Učenike treba navikavati ne samo na glas svoga nastavnika već i na glas većeg broja lica, kojima je strani jezik koji učenici uče materinski. Kako je u svaki razred teško dovesti nekoliko Nijemaca, Francuza, Engleza, učenike treba navikavati da glasove izvornih govornika slušaju s gramofonskih ploča i magnetofona, preko radija i televizije.

Govorni proces na stranom jeziku, kada se odvija u razredu između nastavnika i učenika, obično se provodi u nešto sporijem tempu od govornog procesa koji se odvija između govoritelja i slušatelja kojima je strani jezik materinski. Stoga je potrebno navikavati učenike da slušaju i razumijevaju i onakve tekstove koji se daju u tzv. govornom tempu, u tempu kakvim se

služe domoroci kada razgovaraju na svom materinskom jeziku u normalnim govornim situacijama. Inače se može dogoditi da se učenik, koji se dobro snalazi u različitim govornim situacijama u razredu, osjeti izgubljenim kada se nađe u sredini u kojoj se taj strani jezik govori — barem za neko vrijeme dok ne stekne vještinu bržeg slušanja i razumijevanja zvučnih tekstova.

Pri razvijanju vještine slušanja nastavnik pazi i na jačinu glasovne struje, učenici ne bi smjeli govoriti glasnije i tiše nego što normalno govore kada razgovaraju na svom materinskom jeziku. Za pravilno razumijevanje informacije veliku ulogu imaju i različiti nejezični elementi, kao mimika, kretnje i situacija.

Pri stvaranju navika i vještina razumijevanja stranog teksta važno je koristiti se znanjima i navikama koje su učenici već stekli u materinskom jeziku. To je osobito važno za semantizaciju leksike u učenju slavenskih jezika u kojima učenici mogu razumjeti veliki broj leksičkih jedinica. U izvjesnom razdoblju nastave stranih jezika učenicima treba davati da slušaju tekstove koji sadrže jedan dio nepoznate leksike. Suvremena metodika odgovara na pitanja kolik taj postotak treba da bude, kako treba da bude raspoređen u tekstu i kako da se učenici ponašaju kada naiđu na nepoznatu leksiku.

Umijeće slušanja, kako vidimo, ima svoje zakonitosti, specifičnosti, određeni put usvajanja i razvoja, kao i sve ostale komponente govornog procesa. Razvijanju slušanja nije se u našim školama obraćala potrebna pažnja iz niza objektivnih i subjektivnih razloga. Možemo slobodno reći da je u metodici nastave stranih jezika kao i u nastavnoj praksi najmanje pažnje obraćeno razvijanju upravo ovog umijeća. Danas je jasno da zadovoljavajuće uspjehe u nastavi stranog jezika nastavnik postiže znatno teže i nepotpunije ako zanemaruje ovu vrlo važnu komponentu govornog procesa.

Slušanje je tijesno povezano s ostalim komponentama govornog procesa te u govornom procesu rijetko dolazi izolirano. Zbog toga i u razredu treba povezivati slušanje i usmeno izražavanje, slušanje i čitanje. Razvijanje umijeća slušanja u procesu usvajanja stranog jezika prethodi razvijanju i usvajanju ostalih komponenti govornog procesa. Učenici moraju najprije čuti strani tekst — jedan ili više puta — da bi stekli vještinu izgovora tog teksta. Ako se razvijanje vještina i navika slušanja ne provodi planski, uspjeh usvajanja ostalih komponenti govornog procesa otežava se ili dovodi u pitanje.

Usmeno izražavanje

Usmeno je izražavanje druga komponenta govornog procesa, a sastoji se od ovih faza:

osmišljavanje — govornik želi da preda informaciju koju ima u mislima, oblikovanje — govornik saopćava informaciju u obliku zvučnog teksta.

Razvijajući usmeno izražavanje, nastavnik zahtijeva:

— da učenik sredi u mislima informaciju koju želi prenijeti koristeći se pri tom jezičnim sredstvima stranog jezika;

— da pravilno oblikuje zvučni tekst suglasno fonetskim, morfološkim, sintaksnim zakonima stranog jezika.

Za usvajanje usmenog izražavanja nastavnik se koristi nizom nastavnih metoda, kao što su:

- prepričavanje štiva,
- proširivanje teme,

- iskorištavanje realnih govornih situacija,
- dramatizacija teksta itd.

Pri razvijanju govornih vještina i navika usmenog izražavanja razni oblici vježbi treba da imaju ne samo receptivni već i produktivni karakter. Pri razvijanju govornog umijeća sve vježbe imaju isključivo produktivni karakter. Učenik može naučiti strani jezik samo ako aktivno sudjeluje u govornom procesu, i to prvenstveno razvijajući usmeno izražavanje. Govorni proces treba da se razvija na jezičnom materijalu koji učenici poznaju.

Često se i uz najveće zalaganje nastavnika na razvijanju usmenog izražavanja postižu slabi rezultati, učenici se i nakon nekoliko godina učenja stranog jezika ne mogu slobodno izražavati na tom jeziku. Krivnja za to često je u objektivnim uvjetima u kojima se provodi nastava stranih jezika u našim školama, a to je velik broj učenika u razredu i mali broj sati sedmično, te je govorna praksa koja otpada na pojedinog učenika minimalna i nedovoljna da bi on mogao aktivno usvojiti novi jezični sustav i naučiti da se njime služi u govornom procesu. Zato je potrebno proširivati govornu praksu učenika i izvan razreda, tj. zahtijevati od učenika da čitaju knjige na stranom jeziku, slušaju radio itd. Gdje god je to moguće (pogotovu na početnom i srednjem stupnju učenja stranog jezika) treba od učenika zahtijevati da slušaju gramofonske ploče s lekcijama koje se obrađuju u razredu i da sav jezični materijal glasno ponavljaju za spikerom.

Usmenom izražavanju obraća se u nastavi stranih jezika posebna pažnja i zato što je ono najtješnje povezano s ostalim komponentama govornog procesa. Vježbajući usmeni izraz, učenik se istovremeno navikava i na slušanje, usmenim izražavanjem razvija se i pismena kultura učenika i umijeće čitanja.

Pismeno izražavanje

I njegovanje pismenog izražavanja vrlo se pozitivno odražava na sve ostale komponente govornog procesa, jer vizualni trag koji napisana riječ ostavlja u pamćenju i motorni trag koji nastaje za vrijeme pisanja riječi mnogostruko povećavaju slušno-artikulacijski trag koji usmeno izražavanje ostavlja u pamćenju.

Pismeno izražavanje sastoji se od ovih faza:
 osmišljavanje — pisatelj (onaj koji piše) u svojim mislima sređuje informaciju koju želi da prenese;
 oblikovanje — pisatelj pretvara informaciju u tekst — prije svega u zvučni, koji zatim u toku pisanja prevodi na pisani.

Pri razvijanju umijeća pismenog izražavanja nastavnik vodi brigu o ovim elementima:

1. o usvajanju pisma (grafičkih znakova i pravopisnih pravila ako su različiti od znakova materinskog jezika) na stranom jeziku,
2. o sposobnosti prijenosa informacije pomoću grafičkog kanala veze.

Nastavnik prije svega upoznaje učenike s pismom koje se upotrebljava u stranom jeziku, pokazuje kako se pojedini glasovi i oblici riječi označavaju pomoću slova, provodi s učenicima pravopisne vježbe. Tek kada su učenici usvojili u izvjesnoj mjeri elemente pismenosti, nastavnik ih uči da svoje misli izražavaju u pismenom obliku, razvija pismenu kulturu učenika. Prema tome, razvijanje pismene kulture na stranom jeziku treba dijeliti od usvajanja

pisma, tj. usvajanja grafičkih znakova za pojedine glasove i pravopisnih pravila na stranom jeziku. Razvijanje pismene kulture razlikuje se kako po svojoj težini, tako i po nizu različitih nastavnih metoda pomoću kojih se ostvaruje.

Razvijanje umijeća pismenog izražavanja postiže se pomoću različitih nastavnih metoda, kao što su:

- različiti oblici prepisivanja
- različiti oblici gramatičko-pravopisnih vježbi
- različiti oblici diktata
- različiti oblici pismenih prikaza
- različiti oblici pismenih sastava
- različiti oblici dopisivanja.

Pri razvijanju pismene kulture, vježbe treba da imaju produktivni karakter. Učenici ne smiju samo prepisivati gotove rečenice, već moraju na osnovi jezičnog materijala stvarati sami nove rečenice, izmjenjivati jezičnu informaciju prema zadanoj situaciji, kao i pri razvijanju usmenog izražavanja.

Iako su usmeno i pismeno sporazumijevanje jednako važne strane govornog procesa, ipak se u našoj nastavnoj praksi usmenom sporazumijevanju dodjeljuje više mjesta i više pažnje. Usmeno je sporazumijevanje i u povijesnom razvoju govornog procesa igralo primarnu ulogu, pa se i u školi sav jezični materijal najprije usvaja u usmenom obliku, a tek zatim u pismenom. To znači da govorne vježbe s nekim jezičnim materijalom prethode pismenim vježbama s tim istim jezičnim materijalom, i da se samo ono što je najprije bilo usvojeno u usmenom obliku može usvajati i u pismenom obliku. Pismeno sporazumijevanje gradi se na bazi usmenog sporazumijevanja i ne može bez njega postojati. Zbog toga je pismeno izražavanje u našoj nastavnoj praksi povezano gotovo uvijek s ostalim komponentama govornog procesa, s usmenim izražavanjem, slušanjem i čitanjem. Čak i na onim satima koji su isključivo posvećeni razvijanju pismene kulture učenici ne provode vježbe u pismenom izražavanju istrgnute od ostalih komponenti govornog procesa.

Čitanje

Proces čitanja sastoji se od ovih faza:

percepcija — čitatelj uočava pisani tekst — pretvara grafičke znakove u glasove koje glasno ili u sebi izgovara;

osmišljavanje — čitatelj prima jezičnu informaciju koju sadrži pisani tekst.

Da bi učenik mogao čitati, mora steći ove navike:

— naviku pretvaranja pisanog teksta u niz zvučnih signala — zvučni tekst;

— naviku da iz zvučnog teksta na osnovi raspoznavanja jezičnog materijala usvaja novu informaciju koju tekst sadrži.

Da bi mogao pretvarati pisani tekst u zvučni, učenika treba upoznati s tehnikom čitanja. Tehnika čitanja sastoji se u vještini pretvaranja pojedinih slova i grupa slova u glasove koji se tim slovima označavaju, u shvaćanju pojedinih pravopisnih znakova, u pravilnom izražavanju akcenta i intonacije. Tehnikom čitanja vlada onaj učenik koji čita glasno i jasno bez zapinjanja, ne prebrzo i ne polako. Samo onaj učenik koji je ovladao tehnikom čitanja može razumjeti informaciju koju sadrži tekst. Da bi što potpunije shvatio informaciju, nastavnik zahtijeva od učenika da svlada i izražajno čitanje

Izražajno čita onaj učenik koji pazi na ritam, tempo, pauze, intonaciju, logičke akcente, boju glasa itd.

Različite su vrste čitanja: čitanje u sebi, glasno čitanje, analitičko čitanje, izražajno čitanje, umjetničko čitanje itd., koja se usvajaju pomoću različitih nastavnih metoda. Učenik uvijek treba da razumije ono što čita. Nastavnik nikada ne smije dopustiti da učenik čita tekst koji ne razumije isto kao što nikada neće pustiti da se pri razvijanju govornog umijeća služi onom leksikom i gramatikom koju ne razumije.

Umijeće čitanja ne postiže se na taj način da se više puta čita jedan te isti tekst, već da se što više čitaju različiti tekstovi. Razvijanje umijeća čitanja ima važnu ulogu u učenju i usavršavanju stranog jezika. Učenici koji su u školi stekli navike čitanja mogu kod kuće samostalno čitati novine, časopise i knjige na stranom jeziku te na taj način usavršavati svoje znanje stranog jezika. Ako je proces razvijanja umijeća čitanja u školi bio pravilno postavljen i povezan s usmenim i pismenim izražavanjem, učenik će, čitajući raznu literaturu na stranom jeziku, usvajati nova jezična znanja i razvijati ne samo umijeće čitanja na stranom jeziku već i umijeće slušanja, usmenog i pismenog izražavanja, tj. sve komponente govornog procesa. Čitanje kao sredstvo usavršavanja stranog jezika igra veliku ulogu na naprednom stupnju usvajanja stranog jezika, kada su učenici već solidno usvojili fonetski i pravopisni sustav stranog jezika. Nerijetko se čuje od ljudi koji vladaju stranim jezikom kako svoje dobro poznavanje stranog jezika treba da zahvale prije svega čitanju velikog broja knjiga na stranom jeziku.

Govorni proces i razvoj mišljenja

U svakoj komponenti govornog procesa spomenute su dvije faze: primanje i predaja zvučnih ili grafičkih signala i osmišljavanje signala i primanje informacije pomoću njih. Ako želimo saopćiti neku informaciju, mi u pamćenju tražimo odgovarajući jezični materijal kako bismo pomoću njega izrazili misao, tj. prenijeli informaciju. Obično čovjek može istu misao prenijeti na nekoliko načina, što znači da je u njegovu pamćenju pohranjeno više jezičnog materijala nego što je potrebno da samo na jedan način izrazi svoju misao. Ako čovjek poznaje dva jezika, on može istu misao izraziti na jednom i drugom jeziku koristeći se svaki put različitim jezičnim sredstvima, tj. različitim fonetskim, gramatičkim, leksičkim i stilističkim sredstvima.

Kada kažemo da učenike treba učiti da misle na stranom jeziku, to znači da učenike treba učiti da svoje misli izražavaju jezičnim sredstvima stranog jezika. Učenik misli na stranom jeziku ako se u procesu svoga mišljenja koristi jezičnim sustavom stranog jezika. Jednu te istu misao učenik može izraziti na nekoliko načina ako poznaje nekoliko stranih jezika.

Peter sitzt in der Schulbank.

Pietro è seduto nel banco.

Peter is sitting on a seat.

Učenik se može u svom mišljenju koristiti samo onim sredstvima stranog jezika koje je usvojio u govornom procesu, koje je ne samo čuo, izgovorio, napisao i zaboravio, već s kojima je stekao govorne navike i govorno umijeće. Samo takav jezični materijal ostavlja čvrst trag u pamćenju učenika. Jezičnim materijalom, koji je za prijenos informacije učenik upotrijebio u glas-

nom govoru, on se može koristiti za sređivanje informacije u svojoj svijesti u »unutrašnjem govoru«, u »govoru u sebi«.

Suvremena psihologija spominje nekoliko faza »govora u sebi«, od kojih se samo ona najdublja poistovjećuju s misaonim procesom. Nastavnik stranog jezika može za razvijanje mišljenja na stranom jeziku smatrati relevantnim onaj govor u sebi koji je prije toga kao govor naglas iskorišten za prijenos informacije u govornom procesu i koji je prošao sve etape govornog procesa — od jezične informacije k razvijanju govornih vještina i navika do govornog umijeća. Samo ono što su učenici dobro usvojili kroz govorni proces može da iz stadija »glasnog govorenja« prijeđe u »govor u sebi«, koji sačinjava osnovni element mišljenja.

Prema tome, razvijanje mišljenja na stranom jeziku nastavnik provodi ako nastoji da sav onaj jezični materijal koji učenik upotrebljava u glasaom govoru, on svjesno upotrebljava i u govoru u sebi, kako pri primanju i predaji informacije tako i pri sređivanju informacije u svojim mislima.

Razvijanje mišljenja na stranom jeziku provodi se već na prvim satima nastave stranog jezika. Od onog momenta kada nastavnik počinje dijeliti dvije elementarne stvari u nastavnom procesu: »jezičnu informaciju« (što učenik treba da kaže) i »jezični izraz« (kako to učenik treba da kaže) te posebnu pažnju obraća sređivanju jezične informacije, a posebnu pažnju sređivanju jezičnog izraza kojim se prenosi informacija, nastavnik zajedno s razvijanjem govornog umijeća razvija i mišljenje učenika na stranom jeziku. Takav se nastavnik često obraća učeniku s pitanjima: Znaš li što ćeš reći? Kako ćeš to reći? Promisli kako ćeš to reći! Je li Marija dobro rekla? Je li Anica pravilno ponovila? Pomoću jednih pitanja on potiče učenike da srede informaciju u svojim mislima, a pomoću drugih obraća pažnju učenika na jezični oblik i na jezični izraz, te na taj način ujedno s razvijanjem govornih navika na stranom jeziku razvija kod učenika i mišljenje na stranom jeziku.

Razvijanje mišljenja na stranom jeziku provodi se na početnom i srednjem stadiju učenja stranog jezika uvijek zajedno s razvijanjem govornih navika i govornog umijeća na stranom jeziku, kako u slušanju i čitanju, tako i pri razvijanju usmenog i pismenog izražavanja.

Zaključak

Nakon ovog pregleda sadržaja i ciljeva nastave stranog jezika vjerovatno će otpasti pitanja: Kako da se najbolje ostvari cilj učenja stranog jezika? Treba li usvajanju leksičkog materijala dati centralno mjesto u nastavi stranog jezika ili to treba da bude gramatički materijal (morfološki + sintaksnji)? Je li važna fonetika u nastavi stranih jezika? Je li dovoljno u učenika razviti određene vještine? Koje? Treba li posebno razvijati govorno umijeće ili se govorno umijeće razvija zajedno s razvijanjem govornih navika? Je li govorno umijeće neophodno da se učenik snađe u govornom procesu? Hoćemo li kod učenika razvijati samo usmeno sporazumijevanje? Je li potrebno učiti učenike čitati? Trebaju li posebne vježbe za razvijanje slušanja i razumijevanja? Je li potrebno kod učenika razvijati mišljenje na stranom jeziku? itd. itd. A ako bi ih netko i postavio, on će vjerovatno dobiti odgovor: vladanje stranim jezikom nemoguće je postići ako učenike učimo samo govoriti ili samo čitati na stranom jeziku. Vladanje stranim jezikom znači praktično iskorištavanje svih komponenti govornog procesa u najrazličitijim govornim situaci-

jama. Da bi učenik vladao stranim jezikom, on obavezno mora imati određena jezična znanja iz fonetike, leksike, gramatike i stilistike. Na osnovi tih znanja on mora steći određene vještine, navike i umijeće upotrebe jezičnog materijala kako pri slušanju, tako i pri usmenom izražavanju, pismenom izražavanju i čitanju. Solidno vladanje stranim jezikom nemoguće je ako učenik ne razumije što mu sugovornik saopćava, ako ne zna pisati na stranom jeziku, ako nepravilno izgovara strane riječi pa je prema tome nemoguće iz nastave stranog jezika isključiti bilo koju komponentu govornog procesa.

Prema tome, nastavnik koji pravilno vodi nastavu stranog jezika na svakom satu nastoji da učenici usvajaju jezična znanja i razvijaju govorne navike i umijeće upotrebe tog znanja u govornom procesu. Ne na svakom satu sva znanja, sve vještine i navike — on točno planira i određuje konkretni cilj svakog pojedinog sata i svake nastavne metode i formulira ih na primjer ovako:

— Upoznavanje učenika s ovim fonetskim materijalom: ..., i razvijanje govornih vještina upotrebe tog materijala u usmenom izražavanju.

— Upoznavanje učenika s ovim pravopisnim materijalom: ..., i razvijanje navike upotrebe tog materijala u pismenom izražavanju.

— Upoznavanje učenika s fonetskim materijalom: ..., i razvijanje navika slušanja i razumijevanja tog materijala u usmenom izražavanju (u čitanju, u usmenom izražavanju).

— Upoznavanje učenika s ovim leksičkim materijalom: ..., i razvijanje vještina i navika slušanja i razumijevanje tog materijala.

— Upoznavanje učenika s ovim gramatičkim materijalom: ... i razvijanje vještina upotrebe tog gramatičkog materijala u usmenom (usmenom i pismenom) izražavanju.

— Razvijanje vještina i navika upotrebe ovog leksičkog materijala: i ovog gramatičkog materijala: ... u slušanju i usmenom izražavanju (čitanju i pismenom izražavanju, usmenom i pismenom izražavanju).

— Razvijanje umijeća iskorištavanja leksičkog (i gramatičkog) materijala: ... u govornoj situaciji: ...

— Razvijanje umijeća usmenog izražavanja (pismenog izražavanja, čitanja, slušanja, slušanja i usmenog izražavanja) i usvajanje leksičkog materijala u govornoj situaciji: »Ninu boli zub«, (Jučer je bio moj rođendan, U autobusu).

Usvajanje stranog jezika treba da je kompleksno — treba da obuhvati sav jezični materijal i sve komponente govornog procesa. Vježbajući usmeno izražavanje, nastavnik istovremeno razvija i slušanje i gramatički sustav stranog jezika; usvajajući znanje iz fonetike, nastavnik istovremeno stvara i navike slušanja i usmenog izražavanja, jedno pomaže drugome, jedno nadopunjuje drugo, a izdvajanje pojedinih komponenti govornog procesa i zahtijevanje da se samo one izučavaju umjetno je i neprikladno i vodi nastavu stranog jezika u pogrešnom smjeru.

ЛИТЕРАТУРА

- Б. В. Беляев. Очерки по психологии обучения иностранным языкам, Москва, 1965.
Педагогическая энциклопедия, Москва 1964—1968.
Общая методика обучения иностранным языкам в средней школе, Москва 1967.
Н. И. Жинкин. Механизмы речи, Москва 1958.
Pedagogija, Matica hrvatska, Zagreb, 1968.